

Gemeente van Christus,

In de hoofdstukken 24 en 25 van zijn evangelie laat Mattheüs Jezus zijn "Rede over de laatste dingen" uitspreken. Zoals we vorige week al hoorden, gaat het daarin over wat wel de eindtijdverwachting wordt genoemd. Deze gelijkenis van de talenten staat dus in die context. Maar de oorspronkelijke bedoeling en betekenis ervan is waarschijnlijk een andere. Een die algemener is en boven die eindtijdverwachting uitstijgt. Het heeft betrekking op hoe wij als gelovigen per definitie in het leven zouden kunnen en móeten staan.

Direct na de gelijkenis van de vijf wijze en de vijf dwaze meisjes vertelt Jezus er nog een: "Of **het** zal zijn als met een man die op reis ging, zijn dienaren bij zich riep en het geld dat hij bezat aan hen in beheer gaf...". Dat "het" is opnieuw het Koninkrijk van de hemel. Of het Koninkrijk van God, zo u wilt.

Wat is dat voor een koninkrijk? Wat zouden we ons daarbij voor kunnen stellen? Misschien heb je daar nog nooit zo bewust over nagedacht. Toch is het een werkelijkheid die concreter is dan je wellicht zou denken. Ik stel me er dit bij voor: "Het Koninkrijk van de hemel" duidt op een werkelijkheid, een situatie waarin we ervaren..ons er van bewust zijn dat we leven in verbondenheid met God. Hier en nu.

Je bent je er van bewust....je vertrouwt er op...meer als een intuïtie dan als een vaststaande zekerheid dat God de Dragende Kracht van je bestaan is. God als de Bron waaruit alles wat is, is voortgekomen. God als de Wind onder jouw vleugels.

Allemaal beelden, natuurlijk, voor iets wat zich niet in woorden of beelden laat vangen.

Deze ervaring, dit vertrouwen mondt uit, als het goed is, in een gevoel van verantwoordelijkheid voor hoe jij in het leven staat. Midden in deze schepping. Verantwoordelijk omdat jij je onlosmakelijk verbonden voelt met die schepping. Met de mensen om je heen. De dieren, de natuur.

Verantwoordelijkheid voor de heelheid van alles wat geschapen is.

Over deze bewustwording en die erbij behorende verantwoordelijkheid gaat het, denk ik, in deze gelijkenis.

Het ligt voor de hand om te denken dat Jezus ons met deze gelijkenis wil oproepen om onze talenten maximaal te benutten. Om eruit te halen wat er in zit, iets in die geest. Zo wordt het tenminste wel eens uitgelegd. Dat zou neigen naar een soort prestatiedwang. Dat is wel herkenbaar. In een deel van onze samenleving wordt een dergelijke druk om het maximale eruit te halen hoog gewaardeerd.

Maar al te vaak met alle negatieve gevolgen van dien: mensen lopen vast, branden op, vinden dat ze tekort schieten.

Ik geloof dat het accent hier net iets anders ligt.

In de uitlegtraditie van deze gelijkenis ligt de focus meestal op die eerste twee dienaren. Die worden als voorbeeld gesteld. Maar misschien dienen die eerste twee vooral als contrast voor de derde. En kan het de moeite waard zijn om vandaag met name naar die derde dienaar te kijken. Naar wat er allemaal in hem omgaat. Hoe hij zo geworden is. Hoe herkenbaar hij daarin wellicht voor ons kan zijn.

Hij is de enige die iets van zijn gevoelens laat zien. Jezus tekent hem als een mens die vooral gedreven wordt door angst. Hij is de enige die een bepaald beeld van zijn heer schetst. Hij laat iets zien van zijn beeld van God: hij ervaart Hem als streng en onrechtvaardig. Hij maait waar Hij niet gezaaid heeft. En oogst wat Hij niet heeft geplant.

Dat roept angst op. Angst om niet te kunnen voldoen aan wat deze Heer van hem vraagt. Angst dat hij te weinig in huis heeft om te kunnen voldoen aan diens verwachtingen.

Een dergelijk beeld van God kan tot gevolg hebben dat jij als mens een negatief beeld van jezelf gaat ontwikkelen: dat je de angst ontwikkelt dat je niet goed genoeg bent!

En dat zou voor sommigen van ons, denk ik, wel eens een herkenbare angst kunnen zijn. En dan niet eens alleen direct in relatie tot God, maar veel breder, algemener.

“Ach, vergeleken met anderen stel ik niet zoveel voor....”

“De anderen”, die het zo vaak beter getroffen lijken te hebben dan jij. Omdat ze er beter en aantrekkelijker uitzien dan jij. Slanker zijn dan jij. Slimmer zijn dan jij. In rijkere gezinnen zijn geboren en opgeroed dan jij. Succesvoller in het leven staat dan jij. Beter in sport zijn.

Mooi muziek kunnen maken.

Dit soort gedachten heb je niet de hele dag door. Dat mag ik tenminste hopen. Maar het kan wel een onderstroom zijn in je leven. Een die medebepalend is voor hoe je in het leven staat.

De anderen zien als gezegend met vijf of twee talenten..en jij met dat ene, onbetekenende talentje van je.....

Waar komt die neiging vandaan? Dat zal voor ieder mens anders liggen. Maar wat voor iedereen gelijk is, is dat het een negatief effect zal hebben op het beeld dat je van jezelf hebt. Dat je mogelijk naar anderen toe verongelijkt wordt. Dat je in je schulp gaat kruipen. Jouw ene talent niet meer durft te gebruiken, maar het - symbolisch - begraaft. En dat betekent dat jij uit angst dat je niet goed genoeg zou zijn - maar in wiens ogen eigenlijk?!? – niet meer aan jouw leven toekomt. Niet tot ontplooiing durft te laten komen wat in jou zelf aanwezig is.

En dat is nu precies wat de bijbel “zonde” noemt. Zonde heeft in wezen altijd te maken met: niet tot je bestemming komen. En blijkbaar is dát iets waar de heer van deze drie dienaren geen begrip voor op kan brengen.

Hoe zou je nu van deze heilloze angst verlost kunnen worden?

Jezus gebruikt hiervoor een nogal heftige, confronterende methode. De harde aanpak, zou je kunnen zeggen. Een soort schokeffect: “Pak hem zijn talent maar af!”, zegt de heer. “En geef het aan degene die er tien heeft. Want wie heeft zal nog meer krijgen, wie niet heeft zal zelfs wát hij heeft nog ontnomen worden.”

Dat zijn raadselachtige woorden. Ze klinken streng en onrechtvaardig. En lijken dus overeen te stemmen met het beeld dat deze dienaar van zijn heer heeft.

Maar bij nader inzien laten ze precies zien wat er gebeurt met mensen die uit angst niet aan hun leven toekomen: uiteindelijk houd je niets over.

En het wordt nog confronterender: “Werp die nutteloze dienaar er uit, in de buitenste duisternis, waar men jammert en knarsentandt.”

Lange tijd werd dit als een beeld voor een toekomstige hel beschouwd. Een beeld waarmee Jezus de gelovigen angst aan zou jagen. Maar met angst verdrijf je geen angst, toch. Integendeel.

Ook deze duisternis en gejammer kun je zien als een beschrijving van de situatie waarin iemand hier en nu terecht kan komen: een leven dat geregeerd wordt door angst en onzekerheid, door jaloezie op de anderen, verkramp. Niet aan werkelijk leven toekomen. Je terugtrekken in jezelf. Dat is geen leven; dat is de hel op aarde.

Blijft de vraag staan hoe je daar uit zou kunnen komen.

Drewermann noemt in zijn uitleg van deze gelijkenis die verkrampde, angstige levenshouding een gevolg van “het Kain en Abelconflict”. Dat is interessant. Kain, dat is dan die derde dienaar. En Abel is de mens die onbekommerd en met vreugde aan God zijn dankoffers brengt. Abel heeft zijn blik naar de hemel gericht, en ziet de rook van zijn offers opstijgen, zou je kunnen zeggen.

Maar Kain heeft zijn blik op Abel gericht! En voelt zich de mindere van zijn broer: Kijk nou toch eens, God vindt het blijkbaar prachtig dat Abel er is. Maar blijkbaar vindt God het niet zo goed dat ik er ben. Mijn offer wordt niet aanvaard.....denkt Kain.

Blijkbaar, wil Drewerman hiermee zeggen, is dit een oergegeven in de mens. Het speelt al tussen de eerste twee broers. Bij wijze van spreken. Zó kunnen mensen kijken naar de ander...en naar zichzelf. En is die gedachte dat jij niet goed genoeg zou zijn, in Gods ogen, in andermans ogen, in je eigen ogen, een oergegeven dat het leven van mensen verziekt.

Je kunt hiervan genezen als je tot je door laat dringen hoe deze landheer/God te werk gaat. Hij geeft aan de een vijf talenten, aan een ander twee en aan een derde een talent. Zo zit de wereld nu eenmaal in elkaar. Gelukkig maar, dat we niet allemaal precies gelijk zijn, toch?

Maar, zegt Jezus er nadrukkelijk bij, alhoewel je geneigd kunt zijn om daar zomaar overheen te lezen: **de Heer verdeelt de talenten naar wat zijn dienaren aankunnen. Met andere woorden: je bent wie je bent. En zoals je bent, ben je goed! Je hebt precies zoveel meegekregen van de Schepper als jij nodig hebt om een goed leven te leiden, waarin je anderen tot zegen kunt zijn.**

Het is dan ook volstrekt heilloos om jezelf met anderen te vergelijken. Zowel met degenen die het in jouw ogen beter hebben getroffen, als met degenen die het in jouw ogen minder getroffen hebben dan jij.

Deze heer is helemaal niet onrechtvaardig. Hij overvraagt je niet. Hij wil niet oogsten waar hij niet gezaaid heeft. Dat is een onzalige gedachte, een onzalig Godsbeeld dat in jouw hoofd kan opkomen. Misschien wel met als gevolg een onzalig beeld dat je van jezelf hebt opgebouwd.

En er lopen heel wat mensen met zo'n negatief zelfbeeld rond.

Deze Heer geeft jou de mogelijkheid en de verantwoordelijkheid om je eigen leven te leven. Jezelf te ontplooien. Te worden wie je in wezen bent.

Niet méér, maar zeker ook niet minder dan dat.

Dat klinkt als een open deur. Maar het is een levenslange weg. "Een weg die ontstaat door hem te belopen"(Zhuang tse). Maar dan moet je dus wél op pad gaan.

En dán kan dat koninkrijk van de Hemel gestalte krijgen. Realiteit worden. In mensen die worden wat ze in wezen zijn. Hun talenten ontplooien.

Deze hele preek, en de bedoeling van deze gelijkenis, wordt in mijn beleving kort en helder samengevat in dat hele korte verhaaltje dat Martin Buber in zijn boek met Chassidische vertellingen vertelt over rabbi Soesja. Misschien wilt u dat proberen te onthouden:

Rabbi Soesja zei: Als de dag komt dat rabbi Soesja zich moet verantwoorden voor de Eeuwige, zijn naam zei gezegend, dan zal de Eeuwige hem niet vragen: rabbi Soesja, waarom ben jij niet zoals Abraham geweest? En de Eeuwige zal hem ook niet vragen: rabbi Soesja, waarom ben jij niet als Mozes geweest. De Eeuwige zal hem slechts vragen: rabbi Soesja, ben jij rabbi Soesja geweest?

Amen.